

Mitä jatulintarhat ovat?

Jatulintarhat ovat kalliopohjalle ladottuja kutakuinkin pyöreitä kivilabyrintteja. Labyrintit voivat olla ristikeskustaisia, spiraaleja tai nk. munuaisenmuotoisia. Niiden yhteinen piirre on, että reunalta on voitukulkea kivien rajaamaa polkua ympyrän keskustan. Jatulintarhat ovat laajalle levinneitä Pohjois-Euroopassa.Niitä tiedetään käytetyn erilaisiin mm. leikkeihin, peleihin, tanssiin, rituaaleihin ja mietiskelyyn. Jotkut meren äärellä sijaitsevat tarhat liitetään luotsitoimintaan. Joissakin tapauksissa jatulintarhojen avulla on haluttu osoittaa maanomistusta tai nautintaoikeutta tiettyyn alueeseen. Maassamme ja lähialueilla jatulintarhat sijaitsevat tyypillisesti meren rannikolla, saarilla tai jopa ulkoluodoilla. Rannansiirtymän perusteella suuri osa Itämeren rannikonjatulintarhoista on alle tuhat vuotta vanhoja. Itse jatulintarha-kuvio esiintyy jo antiikin kulttuuripiirissä.

Jatulintarhoja on vaikea tutkia arkeologisesti. Kaivaminen ei ole mahdollista, koska ne sijaitsevat tavallisesti kalliopohjalla. Samasta syystä niiden ajoittaminen on haastavaa.

Kurvin Jatulintarha

Tarha on tullut tutkimuksen tietoon vuonna 1989, kun Pekka Kurvi kiinnitti huomiota sammaleen peittämän kiveyksen säännönmukaisuuteen. Tieto latomuksesta tuli Pekka Siipopään kautta arkeologi Timo Miettiselle, joka tarkastuksensa yhteydessä totesi kohteen muinaisjäännökseksi. Hän puhdisti tarhan ja laati siitä piirroksen. Luumäen Kurvin jatulintarhan mitat ovat 6 x 6,8 m. Tarha on eteläosastaan selvästi vauriotunut, joten tarhan alkuperäinen muoto on tulkinnanvarainen. Se on ehkä ollut ristikeskustainen. Pohjoisimpaan pisteeseen ulkokehälle on kenties tarkoituksella pyöreähkö kiveys. Kiveys voi tarkoittaa myös sitä, että tarhan rakentaminen on jäänyt kesken. Samantapaiset kiveykset näyttäisivät liittyvän myös Ylikorvenkankaan ja Akkalampien jatulintarhoihin. Luumäen Kurvin jatulintarha on varsin edustava ja melko hyvin säilynyt esimerkki Kaakkois-Suomen sisämaan jatulintarhoista. Se on rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös.

Kaakkois-Suomen sisämaan jatulintarhat

Luumäen Kurvin jatulintarha kuuluu arvoituksellisiin Kaakkois-Suomen sisämaan jatulintarhoihin. Tarhat sijaitsevat Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien rajaseudulla. Muualta Suomesta ei sisämaan jatulintarhoja tunneta. Nykyisellään Kaakkois-Suomen sisämaasta tunnetaan kahdeksan varmaa jatulintarhalatomusta. Suurin osa niistä on suppealla alueella Miehikkälässä: Soivuori, Mustasuo, Jutuksenjärvi,Ylikorvenkangas, Kivelä ja Ojamaa. Myös Luumäen Kurvin tarha kuuluu tähän ryhmään. Selvästi erillään näistä sijaitsee Akkalammin jatulintarha Savitaipaleella. Alueen jatulintarhoihin ei juurikaan liity perimätietoa. Poikkeuksena voidaan mainita Miehikkälän Kivelän jatulintarha, joka on ilmeisesti paikallisten lasten 1870-luvulla leikkeihinsä rakentama. Mallina he lienevät käyttäneet lähistön vanhoja jatulintarhoja. Täkäläisille jatulintarhoille ei tiedetä paikallisten käyttämää nimitystä.

Suuri osa sisämaan jatulintarhoista sijaitsee Virojoen vesistöreitin alueella, korkeilla maastokohdilla, kuitenkin ei vesistön välittömässä läheisyydessä. Tämä on merkittävä ero suhteessa rannikon veden äärellä sijaitseviin tarhoihin. Ainoastaan Akkalammin ja Jutuksenjärven jatulintarhat sijaitsevat muualla kuin Virojoen vesistön piirissä.

Melko lähellä Virojoen suuta Pitkäpaaden saaristossa Suomenlahdella on kolme jatulintarhalatomusta. Pitkäpaaden saaristo kuuluu nykyisin Venäjään. Itäisen Suomenlahden rannikolla ulkomerellisessä miljöössä sijaitsevat myös Pyhtään Mustaviirin suurikokoinen labyrinttilatomus ja kaksi kallioon hakattua pientä jatulintarhakuviota Haminan edustan Ulko-Tammion luodolla. Jatulintarhakuivioita esiintyy myös Suomenlahden rannikon keskiaikaisten kivikirkkojen seinämaalauksissa Pernajalla ja Sipoossa.

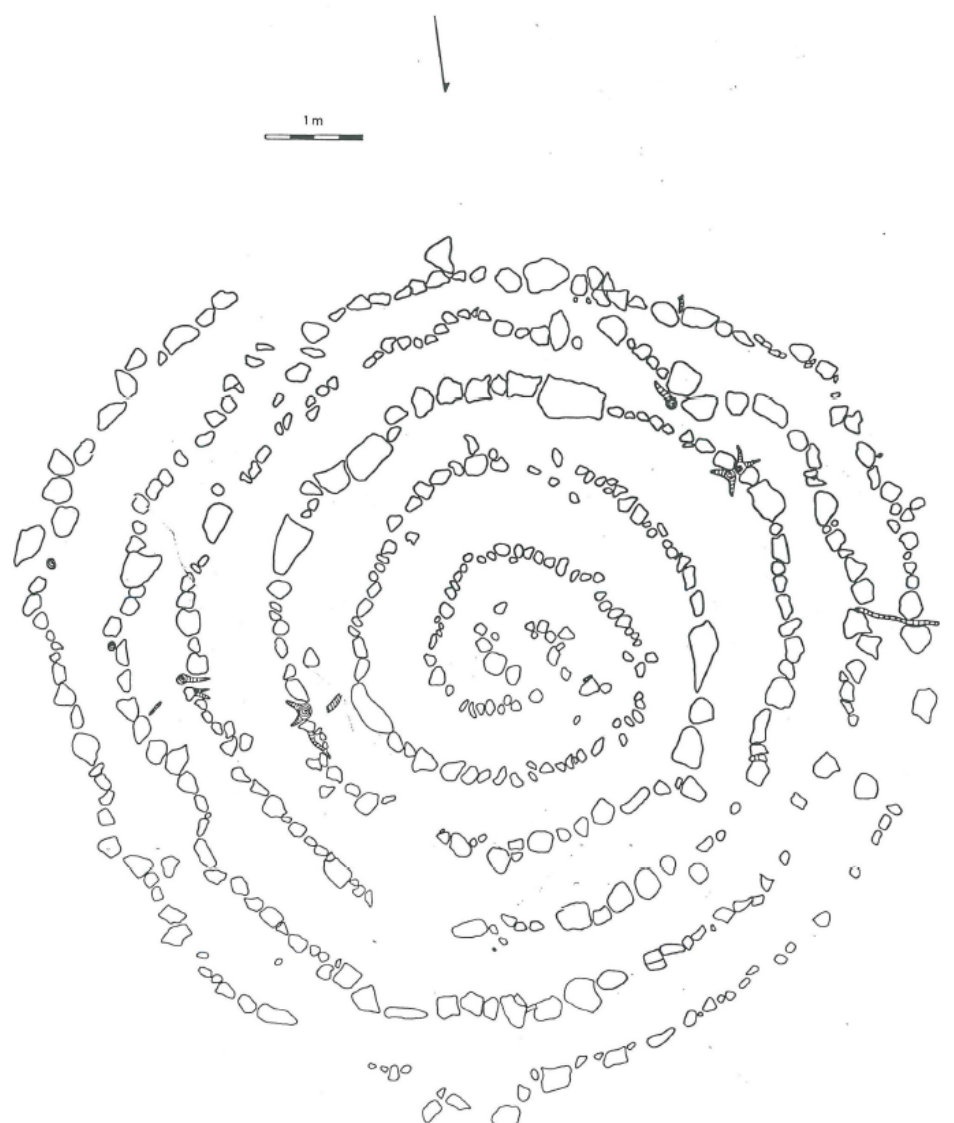
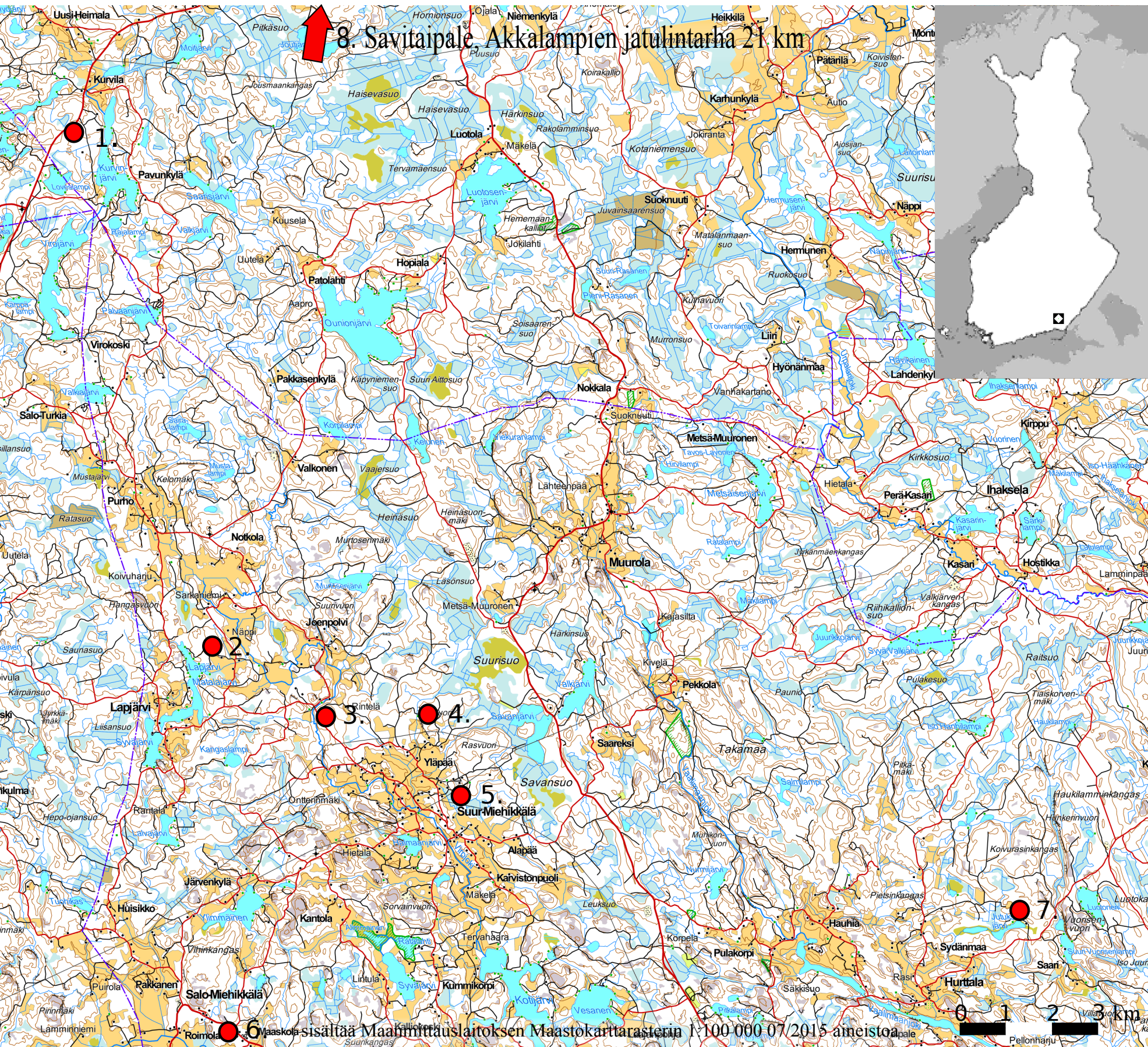
Miksi jatulintarhoja on Kaakkois-Suomen sisämaahan rakennettu? Selvää lienee, että kyse on rannikon suunnasta tulleesta vaikutuksesta. Kaakkois-Suomen jatulintarhat voivat liittyä esimerkiksi maanomistukseen. Petteri Pietiläisen mukaan tarhat ovat suuntautuneet kohti tietyn kantatalon tai kyläyhteisön maita. Hän on ajoittanut alueen tarhat vuosien 1293-1440 jkr. välille. Tarhojen synty liittyisi siten sisämaan ja rannikonasutuksen resurssikilpailuun keskiajalla. Nautintaa tiettyyn alueeseen on haluttu vahvistaa symbolisesti rakentamalla jatulintarha, josta on näkynyt omalle alueelle. Akkalammin tarhaa lukuunottamatta sisämaan jatulintarhat sijaitsevat Virolahden ja Lappeen kirkkopitäjien keskiaikaisella rajaseudeulla.

Aurinkoriitteihin liittyvätulkintavaihtoehto on Kaakkois-Suomen tarhojen kohdalla mielenkiintoinen, sillä alueen tarhat avautuvat kohti itää tai pohjoista, auringonnousua ja keskikesän auringonlaskua. Piirre on yleinen myös Suomen rannikon jatulintarhoissa. Keskiaikaa myöhempiä ajoituksia ja muita tulkintoja rakentamisen syistä on Kaakois-Suomen sisämaan jatulintarhoille esitetty.

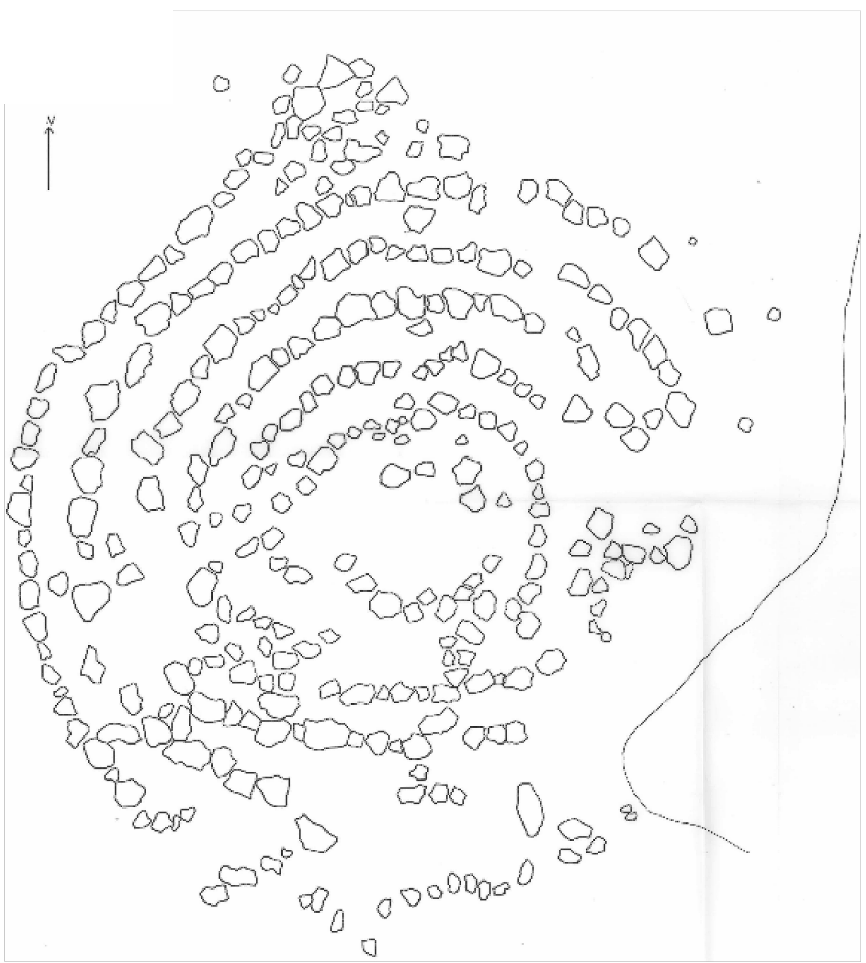
Lähteenä: Petteri Pietiläinen, Etelä-Karjalan jatylintarhat: rituaalit, spatiaalisuus ja sosiaalinen organisaatio. Pro gradu 1999. Marianne Ridderstad, Knossoksesta Ultima Thuleen - jatulintarhat aurinkoriittien paikkoina. Muinaistutkija 2/2013.

Luumäen Kurvin jatulintarha

-Etelä-Karjalan arkeologian harastajien Jatuli ry:n hoitokohde

Eeva Lahden ja Petteri Pietiläisen dokumentointipiirros Ylikorvenkankaan spiraalinmuotoisesta jatulintarhasta (MV:AOA)

Timo Miettisen dokumentointipiirros Kurvin jatulintarhasta (MV: AOA) -vieressä tarhan mahdollinen alkuperäinen ristikeskustainen muoto.

Jatulintarhojen Kaakkois-Suomen sisämaan ryhmä

- Luumäki, Kurvi -alunperin ristinmuotoinen
- Miehikkälä, Kivelä -vaurioitunut, muoto ei tiedossa
- Miehikkälä, Ylikorvenkangas -spiraalinmuotoinen
- Miehikkälä, Soivuori -alunperin spiraalinmuotoinen
- Miehikkälä, Mustasuo -alunperin ristinmuotoinen
- Miehikkälä, Ojamaa -spiraalinmuotoinen
- Miehikkälä, Jutuksenjärvi -muoto epäselvä
- Savitaipale, Akkalammit -muoto epäselvä

Jatulintarhojen monet nimet

Jatulintarhoja on Suomessa kutsuttu monilla nimillä. Jatulintarhaa lähellä olevia nimityksiä ovat mm. jatulinlehto, jatulinsaari, jätintarha, jätinkirkko, jätinlinna, jätinkatu ja hiittenkatu. Samantapaisia nimiä ovat myös nunnantarha ja nunnanaita. Jotkut nimet kertovat suoraan tarhan käyttötarkoituksesta kuten Pietarin leikki ja juoksutaras. Eniten jatulintarhoista on käytetty kaupunkien ja linnoitusten nimiä kuten Jeriko, Jerikon piirustus, Jerusalem, Jerusalemin hävitys, Jerusalemin kaupunki, Jerusalemin kadut, Kontantinopoli, Lissabon, Ninive, Trondheim ja Viborg. Juuri linnoitusten ja kaupunkien nimet lienevät jatulintarhojen vanhimpia nimityksiä.

Kaakkois-Suomen rannikolla Virolahdella on jatulintarhoista käytetty nimiä Jerusalemi, Jerusalemin kadut tai kaupunki.

Etelä-Karjalan arkeologian harrastajien yhdistys Jatuli ry

Yhdistys on toiminut vuodesta 1997, ja sen kotipaikka on Ruokolahti. Yhdistyksen tarkoituksena on luoda toimivat puitteet arkeologian harrastamiselle Etelä-Karjalassa.Yhdistys tekee yhteistyötä Museoviraston, Etelä-Karjalan museon, yliopistojen, arkeologian harrastajien yhdistysten sekä muiden yhteisöjen kanssa. Oleellinen osa yhdistyksen toimintaa ovat maasto- ja opintoretket. Jatulin jäsenet ovat osallistuneet vapaaehtoisina lukuisille arkeologisille kaivauksille maakunnan alueella.